

УДК 378

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/81-2-41>**Наталія РУДА,***orcid.org/0000-0003-1776-3816**кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри східних мов**Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
(Харків, Україна) natasha.rudaya.7931@gmail.com***Катерина ЖУКОВА,***orcid.org/0000-0002-3893-0129**кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри східних мов**Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
(Харків, Україна) zhukova.ekateryna@gmail.com***Оксана ОЗЕРСЬКА,***orcid.org/0000-0003-1481-2889**кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри східних мов**Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
(Харків, Україна) oksana.ozerska@gmail.com*

ВАЖЛИВІСТЬ ДИСЦИПЛІНИ «СХОДОЗНАВСТВО» ДЛЯ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ СХОДОЗНАВЧИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Стаття представляє собою аргументоване доведення необхідності впровадження дисципліни «Сходознавство» в освітні програми, які готують фахівців-сходознавців. Під сходознавством ми розуміємо цілий комплекс наук, знань і навичок, пов'язаних із розвитком країн і народів Сходу. Це свого роду методологія, пов'язана з тим, що вивчають сходознавці, як правильно це розуміти і як застосовувати отримані знання. У загальноосвітньому масштабі сходознавство почало формуватися ще наприкінці 16 століття, в той час як для України ця наука вважається молодшою, та такою, що стрімко розвивається. В останні десятиліття Україна дуже активно розвиває свої зв'язки з країнами Сходу. Це стосується як різних галузей науки та технологій, так і політичних та економічних зв'язків. Підписуються договори та меморандуми про партнерство та співробітництво, відкриваються спільні підприємства та організації. Автори статті переконані, що лише фахівці сходознавці можуть грамотно пояснити, як правильно та ефективно спілкуватися з мешканцями країн Сходу. Лише вони можуть ефективно та професійно позбавити сучасне суспільство від архаїчного мислення щодо Сходу. На прикладі дисципліни «Актуальні проблеми сходознавства та порівняльні культурологічні студії», яка викладається у Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди для другого (магістерського) рівня вищої освіти для філологів-китаєзнавців, автори доводять необхідність даної дисципліни як такої, яка забезпечує необхідний рівень підготовки філолога-сходознавця, що неодмінно надає перевагу випускникам на українському та зарубіжному ринках праці. У статті наводиться переконання, що дисципліни, пов'язані з вивченням сходознавчих питань, на думку авторів статті, мають бути обов'язковим компонентом у підготовці таких фахівців.

Ключові слова: сходознавство, країни Сходу, Японія, Китай, розвиток українського сходознавства.

Nataliia RUDA,*orcid.org/0000-0003-1776-3816**Candidate of Philological Science, Assistant Professor,
Head of the Oriental Languages Department**H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University
(Kharkiv, Ukraine) natasha.rudaya.7931@gmail.com***Kateryna ZHUKOVA,***orcid.org/0000-0002-3893-0129**Candidate of Philological Science, Assistant Professor,
Assistant Professor at the Oriental Languages Department**H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University
(Kharkiv, Ukraine) zhukova.ekateryna@gmail.com*

Oksana OZERSKA,

orcid.org/0000-0003-1481-2889

*Candidate of Pedagogical Science, Assistant Professor,
Assistant Professor at the Oriental Languages Department
H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University
(Kharkiv, Ukraine) oksana.ozerska@gmail.com*

THE IMPORTANCE OF THE DISCIPLINE “ORIENTAL STUDIES” FOR THE PREPARATION OF MASTERS IN ORIENTAL STUDIES FIELD

The article is a well-argued proof of the need to introduce the discipline «Oriental Studies» into educational programs that train specialists in Oriental Studies. By Oriental Studies, we understand a whole complex of sciences, knowledge, and skills related to the development of the countries and peoples of the East. This represents a methodology related to what orientalists study, how to understand it correctly, and how to apply the knowledge gained. On a global scale, Oriental Studies began to take shape at the end of the 16th century, while for Ukraine this field is considered young and rapidly developing. In recent decades, Ukraine has been actively developing its relations with the countries of the East. This applies to various fields of science and technology, as well as political and economic relations. Agreements and memoranda on partnership and cooperation have been signed, and joint enterprises and organizations have been established. The authors of the article are convinced that only specialists in Oriental Studies can competently explain how to communicate correctly and effectively with residents of the countries of the East. Only they can effectively and professionally rid modern society of archaic thinking about the East. Using the example of the discipline «Actual Problems of Oriental Studies and Comparative Cultural Studies,» which is taught at H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University for the second (master's) level of higher education for Chinese philologists, the authors demonstrate the necessity of this discipline as one that provides the essential level of training for a philologist-orientalist, which certainly gives graduates an advantage in both the Ukrainian and foreign labor markets. The article expresses the belief that disciplines related to Oriental Studies should be a mandatory component in the training of such specialists, according to the authors' perspective.

Key words: *Oriental studies, countries of the East, Japan, China, development of Ukrainian Oriental studies.*

Постановка проблеми. Сходознавство це сукупність комплексних наукових дисциплін, що вивчають країни і народи Азії: їхню історію, літературу, мови, мистецтво, філософію, релігію, соціологію, економіку, побут. І хоча у загально-світовому масштабі сходознавство почало формуватися ще наприкінці 16 століття, для України ця наука вважається молодю, та такою, що стрімко розвивається. Актуальним постає питання взаємодії на різних рівнях українського суспільства з жителями країн Сходу. Від правильного розуміння їх менталітету, способу мислення, культурних традицій та етикету напряму залежить успіх комунікації між нашими країнами, успішне ведення бізнесу, сприятливий політичний клімат та взаємовигідний культурний обмін. Україна має виховувати фахівців саме у галузі міжкультурної комунікації, планувати навчання на відповідних спеціальностях з урахуванням потреб сучасного суспільства.

Аналіз досліджень. За останні десятиліття ми можемо спостерігати особливу зацікавленість нашої країни у співробітництві з такими високорозвиненими східними країнами, як Китай, Японія, Південна Корея, Індія та інші. Про це свідчать сформована у дев'яностих роках така державна установа, як Інститут сходознавства імені А. Кримського, окремі відділи МЗС України, чийм завданням є розвиток стосунків зі східними

країнами, значна кількість закладів вищої освіти, які готують професійних сходознавців. Авторами статті були проаналізовані основні напрями діяльності України з країнами Сходу (Міністерство закордонних справ України).

Метою статті є доведення необхідності введення дисципліни «Сходознавство» у цикл дисциплін, що забезпечують підготовку спеціалістів магістерського рівня в галузі сходознавства.

Виклад матеріалу. На сьогоднішній день об'єктом дослідження сходознавців є практично дві третини населення земної кулі, оскільки під поняттям Схід маємо на увазі Далекий Схід, Східну Азію, Південно-Східну Азію, величезний регіон Арабського Сходу або Близького Сходу. Сходознавці вивчають різні народи Сходу, політику, економіку, історію і, головне, саму логіку розвитку країн Східного регіону від давнини до сьогодення, яка кардинально відрізняється від логіки розвитку західних країн. Звичайно, усе це безпосередньо пов'язано з релігійними та культурними традиціями. І, якщо українці без суттєвих труднощів можуть подорожувати європейськими країнами, то для поїздок на Схід необхідно навчитися того, як правильно поводитися в цьому середовищі. Необхідно його розуміти, правильно думати, а також важливо розуміти не тільки мову, якою розмовляють жителі цих країн, а й що вони під цим мають на увазі.

Виходячи зі сказаного вище, можемо констатувати, що сходознавство – це безпосереднє розуміння зовсім інших, східних, цивілізацій. Коли ми говоримо про сходознавство, ми маємо на увазі, що сходознавство – це цілий комплекс наук, знань і навичок, пов'язаних із розвитком країн і народів Сходу, це свого роду методологія, пов'язана з тим, що вивчають сходознавці, як правильно це розуміти і як застосовувати отримані знання.

Сучасне європейське суспільство, до якого, безперечно, належить Україна, розуміє, що має справу зі східними країнами, які роблять сьогодні понад половину світового ВВП. В останні десятиліття Україна дуже активно розвиває свої зв'язки з країнами Сходу. Це стосується як різних галузей науки та технологій, так і політичних та економічних зв'язків. Підписуються договори та меморандуми про партнерство та співробітництво, відкриваються спільні підприємства та організації. Початок та розвиток культурних, економічних та політичних зв'язків між вже незалежною Україною та східними країнами (на прикладі Китаю та Японії) детально висвітлив в своїй статті С.В. Пронь (Пронь, 2010). Але при цьому виникає ціла низка проблем, пов'язаних зі взаєморозумінням та комунікацією. Власне, ніхто, окрім сходознавців, не зможе грамотно пояснити політикам, економістам і фахівцям із міжнародних відносин, як правильно та ефективно спілкуватися з мешканцями країн Сходу, в чому суть конфліктів, пов'язаних з азійським регіоном, наприклад, конфлікту в Ірані чи проблема китайсько-американських відносин, чи історичних стосунків Японії та Китаю. Саме сходознавці займаються логікою пояснень подібних процесів. Велика кількість населення України все ще перебуває у полоні різних стереотипів щодо Східних країн. Ці стереотипи почали виникати ще з часів зародження Сходознавства і багато з них існують і досі. Століттями азійські країни вважалися, з одного боку, джерелом багатства і розкоші, з іншого, як відсталі та нецивілізовані регіони. Таким чином, сходознавці і є теми фахівцями, хто може ефективно та професійно позбавити сучасне суспільство від архаїчного мислення щодо Сходу.

Необхідність фахівців-сходознавців в Україні пояснюється низкою факторів, пов'язаних з геополітичним, економічним, культурним та освітнім розвитком країни:

1. Геополітична значимість Сходу. Україна перебуває на перетині Заходу та Сходу, що робить її важливим мостом між європейськими та азійськими країнами. Східні регіони (Китай, Індія, Японія, країни Близького Сходу) є ключовими гравцями на світовій арені. Для ефективного спів-

робітництва з ними необхідні фахівці, які глибоко розуміють політику, економіку, культуру та традиції цих країн.

2. Економічна співпраця. Країни Сходу, такі як Китай, Південна Корея та Туреччина є одними з найбільших торгових партнерів України. Китай, наприклад, уже кілька років є найбільшим інвестором та експортером для України. Фахівці-сходознавці можуть сприяти встановленню економічних зв'язків, переговорному процесу, адаптації українських продуктів до східних ринків.

3. Енергетична безпека. Близький Схід – це важливе джерело нафти та газу. Для диверсифікації енергетичного постачання Україні потрібно зміцнювати відносини з цим регіоном. Сходознавці допомагають враховувати культурні та релігійні особливості партнерів, що сприяє налагодженню довгострокового співробітництва.

4. Культурна та освітня дипломатія. Україна зацікавлена у популяризації своєї культури та освітніх програм за кордоном, включаючи Схід. Сходознавці можуть брати участь у просуванні української культури у країнах Сходу, організації обмінів між студентами та науковцями, підтримці українських громадян, які проживають у країнах Сходу.

5. Національна безпека. Розуміння процесів, що відбуваються в країнах Сходу, є важливим для аналізу ризиків, таких як: геополітичні конфлікти, міграційні процеси, терористичні загрози. Фахівці-сходознавці допомагають державі передбачати і запобігати потенційним загрозам, що виходять з цих регіонів.

6. Глобалізація та туризм. Інтерес до Сходу в Україні зростає – це видно за популярністю східної культури, мов, кухні та туризму. Сходознавці розвивають туристичну індустрію, консультують у питаннях міжкультурної комунікації.

Українські сходознавці вже відіграють важливу роль у налагодженні співпраці з Китаєм у рамках ініціативи «Один пояс, один шлях». Вони також потрібні в українських компаніях, які працюють з Туреччиною, Індією та країнами Перської затоки.

У 90-х рр. в світі відбулося справжнє переосмислення того, чим займається сходознавство. Спостерігалось розуміння того, що Схід завжди був дуже розвиненим та часто випереджав Європу і за ВВП, і за розвитком виробництва сталі, Японія була найбільш густонаселеним регіоном світу, в Китаї існувала одна з найрозвиненіших та унікальних цивілізацій свого часу, яка подарувала світу величезну кількість відкриттів. Цей процес переосмислення історично збігся із здобуттям Україною незалежності та розвитком власне українського сходознавства зі своїми особливостями

та тенденціями. Свідченням серйозних намірів нашої країни щодо співпраці з країнами Сходу було створення у листопаді 1991 р. у складі Національної академії наук Інституту Сходознавства імені А. Кримського. Головною метою установи є, на базі вже існуючих тенденцій українських сходознавчих шкіл, дослідження мов, історії, філософії, релігії, культури народів Азії, Близького, Середнього, Далекого Сходу, Північної Африки, а також етносів східного походження, які перебували або живуть на території України (Енциклопедія історії України, 2005: 499). Виокремилися наукові підрозділи: Відділ сучасного Сходу, Відділ Євразійського Степу, Відділ Азіатсько-Тихоокеанського регіону, Відділ Близького та Середнього Сходу. Плідні результати роботи Інституту можемо спостерігати у чисельних виданнях, таких як журнали «Східний світ», «Україна–Китай», збірник наукових праць «Сходознавство». Діяльність Інституту заклала підвалини для академічного вивчення східних мов в деяких провідних університетах України: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київський національний лінгвістичний університет, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка та інші. Випускники сходознавчих відділень є тими провідниками між Україною та Сходом, які дуже потрібні на сучасному рівні міжнародних відносин.

Дисципліна «Сходознавство», що викладається на більшості сходознавчих спеціальностей є комплексною дисципліною, яку рекомендовано вивчати на старших курсах бакалаврату або в магістратурі, коли у студентів вже є достатня база знань з мови, культури, історії, сучасного розвитку азійських країн. Наведемо приклад з Освітньої програми «Китайська мова і література», яка запропонована у Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди для другого (магістерського) рівня вищої освіти. Головною метою цієї програми є підготовка магістрів філології, які володіють необхідними знаннями для розв'язання проблем прикладного та дослідницького характеру в галузі філології, уміннями практичного застосування набутих професійних навичок. Відомо, що для професійного оволодіння китайською мовою її неможливо вивчати окремо, без вивчення культури, історії Китаю, історичних взаємозв'язків з такими сусідніми країнами, як Японія, країни Корейського півострову,

В'єтнаму, Індії. Після вивчення на першому (бакалаврському) рівні таких дисциплін, як Вступ до Сходознавства, Лінгвокраїнознавство Китаю, Література Китаю, які закладають підґрунтя для комплексного розуміння проблеми, на першому курсі магістратури вводиться дисципліна «Актуальні проблеми сходознавства та порівняльні культурологічні студії». Метою вивчення дисципліни є розширення філологічного кругозору студентів в галузі китаєзнавства, поглиблення систематичних та структурованих знань про сходознавство, його розвиток та актуальні проблеми у порівняльному аспекті. Пропонується поглиблене вивчення питань, пов'язаних з зародженням та розвитком сходознавчої науки, становленням та актуальними проблемами українського сходознавства, мовною картиною світу, місцем східних мов в різних класифікаціях, зіставленням лінгвістичних традицій країн Сходу. Окремим модулем пропонуються порівняльні культурологічні студії країн Сходу.

Отже реалізується комплексний підхід до питань, що вивчаються. Студенти поглиблюють свої знання не лише з китаєзнавчих питань, а й зі сходознавчих проблем в цілому, узагальнюють та роблять власні висновки, які базуються на конкретних знаннях. Таким чином, дисципліна забезпечує необхідний рівень підготовки філолога-сходознавця, що неодмінно надає перевагу випускникам на українському та зарубіжному ринках праці. Окрім зазначеного вище, дисципліна «Актуальні проблеми сходознавства та порівняльні культурологічні студії» виховує такі необхідні в сучасному суспільстві якості, як толерантне ставлення до представників інших культур, вміння долати міжкультурні бар'єри та здійснювати міжкультурну комунікацію на основі знання особливостей, цінностей, властивих культурам східних країн.

Висновки. Перспективи розвитку вітчизняного сходознавства здаються позитивними. Процес глобалізації сучасного світу ставить питання про те, що без знання традицій і сучасних процесів у країнах Сходу розвинені держави не можуть забезпечити збереження свого статусу. Таким чином, потреба у відповідних фахівцях буде і надалі зростати. Фахівці-сходознавці необхідні Україні для зміцнення її позицій на міжнародній арені, ефективної взаємодії зі Сходом, розвитку економіки та підтримки національної безпеки. Дисципліни, пов'язані з вивченням сходознавчих питань, на думку авторів статті, мають бути обов'язковим компонентом у підготовці таких фахівців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Енциклопедія історії України : у 10 т. / гол. ред. В. А. Смолій. Київ : Наукова думка, 2005. Т. 3. 672 с.
2. Двостороннє співробітництво. *Міністерство закордонних справ України* : веб-сайт. URL: <https://mfa.gov.ua/dvostoronnye-spivrobitnytstvo> (дата звернення 10.11.2024).
3. Пронь С.В. Українське сходознавство: «другорядна роль» в умовах загальноцивілізаційного виміру. Історичний архів. *Наукові студії*. 2010. № 4. С. 65–69.
4. Інститут Сходознавства імені А.Ю. Кримського : веб-сайт. URL: <https://www.oriental-studies.org.ua/uk/%d0%bf%d1%80%d0%be-%d1%96%d0%bd%d1%81%d1%82%d0%b8%d1%82%d1%83%d1%82/%d0%b7%d0%b0%d0%b3%d0%b0%d0%bb%d1%8c%d0%bd%d0%b0-%d1%96%d0%bd%d1%84%d0%be%d1%80%d0%bc%d0%b0%d1%86%d1%96%d1%8f/> (дата звернення: 10.11.2024).

REFERENCES

1. Entsiklopedia istorii Ukrainy [Encyclopedia of the History of Ukraine]: u 10 t. / gol. red. V.A. Smolii. Kyiv : Naukova dumka, 2005. T. 3. 672 s. [in Ukrainian].
2. Ministerstvo zakordonnyh sprav Ukrainy. Dvostoronne spivrobitnytstvo [Ministry of Foreign Affairs of Ukraine. Bilateral Cooperation]. URL: <https://mfa.gov.ua/dvostoronnye-spivrobitnytstvo> [in Ukrainian].
3. Pron S.V. Ukrainske shodoznavstvo: “drugoriadna rol” v umovah zagalnotsivilisatsiinogo vymiru [Ukrainian Oriental Studies: «minor role» in condition of globalization measuring] Istorychnyi arkhiv. Naukovi studii. 2010. № 4. S. 65–69 [in Ukrainian].
4. Instytut Shkodoznavstva imeni A.Yu. Krymskogo [A.Yu. Krymskyi Institute of Oriental Studies]. URL: <https://www.oriental-studies.org.ua/uk/%d0%bf%d1%80%d0%be-%d1%96%d0%bd%d1%81%d1%82%d0%b8%d1%82%d1%83%d1%82/%d0%b7%d0%b0%d0%b3%d0%b0%d0%bb%d1%8c%d0%bd%d0%b0-%d1%96%d0%bd%d1%84%d0%be%d1%80%d0%bc%d0%b0%d1%86%d1%96%d1%8f/> [in Ukrainian].